

Клименюк Т.М.

к. арх., доцент,

Кафедра дизайну та основ архітектури, Інститут архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»

Петровська Ю.Р.

к. арх., старший викладач,

Кафедра дизайну та основ архітектури, Інститут архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»

БУДИНКИ НА ВУЛИЦІ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО АРХІТЕКТОРА ІВАНА ЛЕВИНСЬКОГО

На вулиці Костя Левицького, у Личаківському районі Львова, що простягається від вулиці Івана Франка на південний схід до вулиці Погулянка, привертають увагу два будинки-близнюки під номерами 14 та 16 — пам'ятки архітектури місцевого значення (№ 173, № 990), розташовані на ділянці з легким поворотом недалеко до відгалуження вулиці Семена Палія. Це зблокований житловий будинок, що складається з двох кам'яниць, збудованих у 1907 р. фірмою Івана Левинського у стилі орнаментальної сецесії на замовлення братів Юзефа та Александера Ельстерів.

У будинку № 14 за часів СРСР був Обласний будинок санітарної просвіти, під № 16 за польських часів була годинникова майстерня Крука, нині — Обласний центр здоров'я Міністерства охорони здоров'я.

Будинки чотириповерхові з мансардними приміщеннями і спільним внутрішнім двором, були перекриті черепицею (не зберіглася). Фасад будинку представляє складну 15-ти осьову композицію з трьома розкріповками, які завершуються щипцями. На розкріповках розміщені балкони; двері балконів 4-го поверху мають підковоподібну форму, оточені рельєфом стилізованого рослинного орнаменту, що ефектно завершує вертикальну композицію. Ще один ряд балконів розміщено по осі симетрії будинку № 14. Симетрія кожної частини будинків 14 і 16 підкреслена аттиками розміщеними над карнизом споруди, та декорованими рельєфом стилізованого рослинного орнаменту. Дисиметрію (часткове, незначне порушення чітко вираженої — дзеркальної симетрії: між розкріповками в будинку № 14 є 7 вікон, а в будинку № 16 — 5) двох частин будинку зрівноважує легкий поворот ділянки; в цьому місці кут будинку акцентує центральна розкріповка.

Для фасадів будинків використано декор, характерний для ранньої

сецесії Львова. Структура фасаду полегшується догори за рахунок розміру і характеру рустів та вікон.

До будинків можемо потрапити через однакові, добре збережені, автентичні портали; двері металеві із заскленням, з накладним кованим декором листя та вінків.

Перший цокольний поверх будинків прорізає ряд вітринних вікон, оздоблює дощатий руст, оброблений під рваний камінь. На верхніх поверхах характер рустування змінюється на гладкий дощатий руст.

Огородження балконів 2-го поверху утворено композицією бетонних стовпчиків, перевитих рельєфом драперії та оздоблених стилізованим рослинним орнаментом.

В композицію огороження балконів 3-го поверху додаються металеві поручні, які підтримуються кованими чавунними елементами, та рельєф стилізованого рослинного орнаменту, розміщений над балконною плитою, який оперізує балкон. Балкони 2-го та 3-го поверхів підтримують бетонні кронштейни декоровані рельєфом, натомість, балкони 4-го поверху підтримують легкі спарені чавунні кронштейни, а огороження цих балконів вже повністю виконано із чавуну з накладними кованими елементами — стилізованими під листя. У 2017 було завершено капітальний ремонт і реставрацію балконів у будинку № 16.

Найбагатше оздоблені вікнами 3-го поверху; над вікнами — прямокутні сандрики заповнені рельєфним стилізованим рослинним орнаментом; верхня частина облямування вікон — муфтірована призматичними блоками; з ними перегукується і підвіконний геометричний декор. Підвіконні тафлі 4-го поверху по центру оздоблені рельєфними картушами, з боків від яких розташовуються керамічні глазуровані плитки також виконані на підприємстві Івана Левинського. Такі плитки ми бачимо і під вікнами 2-го поверху.

Фриз будинку оздоблює рельєф рослинного орнаменту, його перерізають стилізовані тригліфи, які фістонами спускаються по простінках між вікнами. Їх композицію збагачують розетки і маскарони.

Фасад будинків Ельстерів створює цілісну довершену сецесійну композицію.

Інтер'єр продовжує композицію фасадів, все його опорядження створює цілісне враження. Вестибюль освітлює світлик над металевими дверями. Верхню частину стіни під'їзду декорують таблиці з вушками, виконані з сірого мармуру, в оточені ліпнини — лаврові гілки. Панелі нижньої частини стіни виконані з чорного каменю, на одній, з лівого боку, можемо прочитати сигнатуру: «В. Królik. Lwów», це виробник розмістив знак виконаний гравіюванням, який повідомляє, що ці елементи були створені у Львові на Мармуровій фабриці ім. Б. Крулік (Borodin, Iwanna Honak: Lwów po polsku. Imię domu oraz inne napisy; Lwów 2012).

Підлога вимощена бетонною плиткою з мозаїчним орнаментом фірми

Івана Левинського. Софіт, виконаний як зімкнуте склепіння, півкруглої форми по боках, оздоблений декоративними смугами, притаманними стилю сецесії. Двері, що проводять до сходової клітки, автентичні дерев'яні, з застосуванням в дерев'яній, гнутій обв'язці характерній стилю сецесії. Двері до квартир подібної форми з світликом для освітлення коридору помешкання, а овальні вікна, що виходять на сходову клітку, освітлювали другим світлом (з сходової клітки) приміщеннях санвузлів господарів.

Сходи кам'яні, огорожені металевими гнутими ґратами з накладними кованими листочками, поручні — дерев'яні. Сходові клітки світлі, її вікна — дерев'яні, були застосуванням хибним вітражем (автентичний розпис по склу зберігся в верхніх шибках вікна на 4-му поверсі).

Сходові майданчики вимощені бетонною мозаїчною плиткою. Центральні сходи проводять до верхніх поверхів та у внутрішній двір, який є спільним для обох будинків.

Парадний під'їзд використовували господарі квартир, а прислуга до своїх кімнат могла потрапити через так звані «чорні сходи», це сходові клітки, що розташовані у внутрішньому дворику будинків.

Чорна сходові клітка проводила до підвалу будівлі, до приміщень прислуги, на мансарду та на горище.

Планування помешкань не було зручним, житлові кімнати були великими, просторими, проте прохідними. Санвузли для господарів були у помешканні, а прислуга мала користуватися туалетами розташованими на чорній сходовій клітці (по одному на кожному поверсі).

Зі своїх кімнат господарі могли вийти на балкони у внутрішньому дворі, на іншу частину балкона можна потрапити з чорних сходів, ці частини балконів з'єднував балконний місток — він не дотикався будинку, зрізав кут, висів у повітрі з'єднуючи дві частини балкона, що кріпилися до будинку та утворюючи складну форму балкона.

Огородження та поручні балконів — чавунні, на кутах мали високі декоративними кованими кронштейни, які слугували для підвіски вазонів.

Двері на чорній сходовій клітці були дерев'яні, до декількох помешкань ще зберігся автентичні, з гнутою обв'язкою, проте скромнішою ніж на центральній сходовій клітці. Дверні ручки мідні, видовженої оливко-подібної форми. Дверні прорізи заокруглені і декоровані глазурованою плиткою світло-зеленого та бежевого кольорів (зберіглася в квартирі № 5, але замальована олійною фарбою).

Мансарду використовували, як пральню, а загальне горище для просушування білизни. На горищі підлога була вимощена бетонною мозаїчною плиткою, килимкового орнаменту. Окремо були зроблені дерев'яні коробки для збору дощової води, які розміщувалися під певним кутом, яка згодом стікала у дощоприймачі.

Klymeniuk T.

PhD, associate professor,
Department of Design and Architecture Fundamentals,
Institute of Architecture,
Lviv Polytechnic National University

Petrovska Yu.

PhD, senior lecturer,
Department of Design and Architecture Fundamentals,
Institute of Architecture,
Lviv Polytechnic National University

**BUILDINGS ON THE STREET OF KOSTIA LEVITSKY
ARCHITECTOR IVAN LEVINSKY**

On Kostiy Levytsky Street, in the Lychakiv district of Lviv, extending from Ivan omberFranko Street southeast to Pogulanka Street, two semi-detached houses under 14 and 16 attract attention — local architectural monuments (№ 173, 990) on a section with a slight turn near the branch of Semen Paliy Street. This is a blockbuster apartment building consisting of two small houses, built in 1907 by the Ivan Levynsky company in the style of ornamental secession commissioned by brothers Joseph and Alexander Elster.

In the house № 14 in the USSR there was the Regional House of Sanitary Education, under № 16 in Polish times was the clock workshop of Kruka, now the Regional Health Center of the Ministry of Health.

The four-storey buildings with attic rooms and a common courtyard were tiled (not preserved). The facade of the house is a complex 15-axial composition with three tongs, which are completed with tongs. Balconies are placed in the interval; the doors of the balconies of the 4th floor have a horseshoe shape, surrounded by a relief of stylized floral ornament, which effectively completes the vertical composition. Another row of balconies is located along the axis of symmetry of house № 14. The symmetry of each part of houses 14 and 16 is accentuated by the attics placed above the eaves of the building and decorated with a relief of stylized floral ornament. Dysymmetry (partial, slight violation of clearly expressed — mirror symmetry: there are 7 windows between the fasteners in the house № 14, and in the house № 16 — 5) the two parts of the house are balanced by a slight turn of the site; in this place the center of the house is accentuated by the central framing.

For the facades of the houses, the decoration typical of the early Secession of Lviv was used. The facade structure is facilitated upwards due to the size

and nature of the rustics and windows.

We can reach homes through identical, well-preserved, authentic portals; doors with glazed metal, with forged decoration of leaves and wreaths.

The first basement of the houses cuts through a number of storefront windows, decorates a rust board, trimmed with torn stone. On the upper floors, the character of rusting is changed to a smooth plank rust.

The protection of the balconies of the second floor is formed by a composition of concrete columns, draped with relief of drapery and decorated with stylized floral ornament.

A metal railing, supported by forged cast iron elements, and a relief of a stylized floral ornament perched above the balcony that surrounds the balcony are added to the composition of the third floor balconies. The 2nd and 3rd floor balconies support the embossed concrete brackets, while the 4th floor balconies support lightweight paired cast iron brackets, and the balconies of these balconies are already entirely made of cast iron with overhead forged elements. In 2017, the overhaul and restoration of the balconies in house № 16 was completed.

The richest are decorated with windows of the 3rd floor; above the windows — rectangular sandracks filled with embossed stylized floral ornament; the upper part of the window framing is clutched with prismatic blocks; with them is the geometric window sill. Window sills of the 4th floor in the center are decorated with relief cartouches, on the sides of which are ceramic glazed tiles also made at the enterprise of Ivan Levinsky. Such tiles we see also under windows of the 2nd floor.

The frieze of the house decorates the relief of the floral ornament, it is cut by stylized triglyphs, which fistons descend along the windows between the windows. Their composition is enriched with sockets and masks.

The facade of the houses of the Elsters creates a complete, complete secession composition.

The interior continues the composition of the facades, all its furnishings create a holistic impression. The lobby is illuminated by a light above the metal door. The upper part of the porch wall is decorated with gray marble tables and laurel branches surrounded by stucco. The panels of the lower part of the wall are made of black stone, on one, on the left side, we can read the signature: «B.Królik. Lwów», the manufacturer has posted a mark engraved that reports that these items were created in Lviv at the B. Krulik Marble Factory (Borodin, Iwanna Honak: Lwów po polsku. Imie domu oraz inne napisy; Lwów 2012).

The floor is paved with a concrete tile with a mosaic ornament by Ivan Levinsky. The soffit is designed as a closed vault, semicircular in shape on the sides, decorated with decorative stripes inherent in the secession style. Doors leading to the stairwell are authentic wooden, with a glazed, bent gable characteristic of the secession style. The doors to the apartments of this shape with a light to illuminate the corridor of the room, and the oval windows

facing the stairwell were illuminated by second light (from the stairwell) of the owners' bathrooms.

Stairs made of stone, enclosed by metal bent lattices with forged sheets, handrails — wooden. The staircase is light, its windows are wooden, glazed with false stained glass (authentic painted glass is preserved in the upper windows of the window on the 4th floor).

The stairs are paved with concrete mosaic tiles. The central staircase leads to the upper floors and the courtyard, which is common to both houses.

The front porch was used by the owners of the apartments, and servants to their rooms could be reached through the so-called «black stairs», which is a stairwell located in the courtyard of the houses.

The black staircase led to the basement of the building, to the servants' quarters, to the attic and to the attic.

The layout of the rooms was not convenient; the living rooms were large but spacious but passable. The owners' bathrooms were indoors, and the servants had to use the toilets located on the black stairwell (one on each floor).

From their rooms the owners could go out to the balconies in the courtyard, the other part of the balcony can be accessed from the black stairs, these parts of the balconies were connected by a balcony bridge — it did not touch the house, cut off an angle, hung in the air connecting the two parts of the balcony, attached to the house and forming a complex shape of the balcony.

The railings and handrails of the cast iron balconies had high decorative forged brackets on the corners, which served to suspend the flowerpots.

The doors on the black staircase were wooden, with several rooms still remaining authentic, with a curved strap, but more modest than the central staircase. Door handles copper, elongated olive-shaped. Door openings are rounded and decorated with glazed tiles of light green and beige colors (preserved in apartment №5, but painted with oil paint).

The attic was used as a laundry room, and a common attic for drying clothes. In the attic the floor was paved with concrete mosaic tile, carpet ornament. Separately made wooden boxes for rainwater collection, placed at a certain angle, which subsequently drained in the rainwater.